

CHALLENGE: BEING A ART TEACHER IN 21st CENTURY

Vojislav Ilić

Faculty of Philology and Arts Kragujevac, University of Kragujevac,
Kragujevac - Republic of Serbia vilicdva@gmail.com

Andrijana Šikl-Erski

Teacher Education Faculty, Belgrade, University of Belgrade,
Belgrade - Republic of Serbia andrijana.sikl@gmail.com

Tamara Stojanović-Đorđević

Faculty of Philology and Arts Kragujevac, University of Kragujevac,
Kragujevac - Republic of Serbia tasicakg@yahoo.com

Abstract: Culture and the arts are essential components of a comprehensive education leading to the full development of the individual, and art education is a universal human right, for all students, including those who are often poorly involved in education. One of the main tasks of teachers of art education is to support the human right to education and cultural participation, develop individual skills, improve the quality of education and promote the expression of cultural diversity. Some experts believe that today during the heyday of "creative class" as the engine of growth of the society. In this context, the education system and teachers, as well as those who work directly with students, they need to educate students with the skills needed for innovation in society.

Prior art teachers set high demands on their work and different desires. Competencies required by the state are the knowledge, attitudes and skills that students need to possess. National Programs and Standards have their own requirements for teaching and teaching objectives and, on the other hand, students have their wishes, desires, individual differences and needs to be taken into account. Art teachers have their own views and wishes on this particular subject and ideas of how it should be implemented. Parents and communities, also have their performances, requirements and desires.

Before teachers are able and wish school where students and teachers work, features specialized classrooms for arts teaching. A particular challenge is a mix between specific plans on the one hand and on the other hand the creative and creative, experimental, spontaneous creative process of teaching. In addition to all teachers in art classes have tasks to promote experimentation and research, encourage creative thought, free from direct criticism, encourages expression of personal ideas and feelings, convey understanding of the stages of creative work and planning time, develop awareness among students and the role of intuition and aesthetic process, encourage students to play with ideas without fear of error and facilitate a critical evaluation of ideas. These courses should enable students to be more efficient in handling problems in the future and aims to deepen and broaden awareness of themselves and the world, and to encourage openness to new ideas.

The question is what should be art teachers, what competencies should possess in order to successfully meet the needs of today's time and in accordance with many different needs and personal performance on the teaching of art and what it should represent.

Keywords: Art education, teacher competence.

ИЗАЗОВ: БИТИ НАСТАВНИК УМЕТНОСТИ У 21. ВЕКУ

Војислав Илић

Филолошко-уметнички факултет Крагујевац, Универзитет у Крагујевцу,
Крагујевац – Република Србија vilicdva@gmail.com

Андријана Шикл-Ерски

Учитељски факултет у Београду, Универзитет у Београду,
Београд – Република Србија andrijana.sikl@gmail.com

Тамара Стојановић-Ђорђевић

Филолошко-уметнички факултет Крагујевац, Универзитет у Крагујевцу,
Крагујевац – Република Србија, tasicakg@yahoo.com

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

Резиме: Култура и уметност су битне компоненте свеобухватног образовања које воде ка пуном развоју појединца, а уметничко образовање је универзално људско право, за све ученике, укључујући и оне који су често слабо укључени у образовање. Један од основних задатака наставника ликовне културе је да подрже људско право на образовање и културне партиципације, развијају индивидуалне способности, побољшају квалитет образовања и промовишу израз културне разноликости. Поједини стручњаци сматрају да је данас време процвата „креативне класе“ као покретача раста друштва. У том контексту, образовни системи и наставници, као они који непосредно раде са ученицима, морају да образују ученике са вештинама потребним за иновације у друштву.

Пред наставницима ликовне културе постављају високи захтеви а на њих делују и различите жеље. Компетенције прописане од државе представљају знања, ставове и вештине које ученици треба да поседују. Државни Програми и Стандарди наставе имају своје захтеве за наставом и циљевима те наставе, са друге стране ученици имају своје жеље, хтења, индивидуалне разлике и потребе које треба уважити. Сами наставници ликовне културе имају своје ставове и жеље о овом наставном предмету и идеје како он треба да се реализује. Родитељи и средина, такође, имају своје представе, захтеве и жеље.

Пред наставницима су и могућности и жеље школе у којој ученици и наставник раде, могућности специјализоване учионице за наставу ликовне културе. Посебан изазов је мешавина између одређених планова са једне стране и са друге стране креативним и стваралачким, експерименталним, спонтаним стваралачким процесом наставе. Поред свега наставници у настави ликовне културе имају задатке да промовишу експериментисање и истраживање, подстичу стваралачку мисао, ослобођене од непосредне критике, подстичу изражавање личних идеја и осећања, пренесу разумевање фаза у креативном раду и планирању времена, развију свест код ученика и улози интуиције и естетских процеса, охрабрују ученике да се играју са идејама без страха од грешки и олакшају критичку евалуацију идеја. Ова настава треба да омогући ученицима да буду ефикаснији у руковању будућим проблемима и циљевима, да се продуби и прошири свест о себи и свету, и да се подстакне отвореност за нове идеје.

Поставља се питање шта је то потребно наставницима ликовне културе, каквим компетенцијама треба да располажу, да би успешно одговорили на потребе данашњег времена и у складу са многим различитим захтевима и личном представом о настави уметности и шта она треба да представља.

Кључне речи: Настава ликовне културе, компетенције наставника

1. УВОД

Промене у свету које обликују економије и друштва 21. века утичу и на школе и образовање. Вештине које треба да поседују будући чланови друштва мењају се и све више су повезане са креативним размишљањем и коришћењем технологије. Наставници морају да припреме будуће генерације за живот у окружењу динамичних промена а уз своје перманентно усавршавање да би што примереније одговорили на изазове које доноси овај век и будућност својих данашњих ученика.

Наставници уметности су кроз историју покушавали да разумеју и овладају алатима и медијима свог заната и приближе их ученицима. Данас се та иста жеља може видети кроз тежњу наставника уметности да своју наставу прилагоде захтевима савременог доба и да неопходне компетенције пренесу својим ученицима.

2. НАСТАВНИЦИ ПОД ПРИТИСКОМ

Данашњи наставници су под све већим захтевима различитих чинилаца у образовању. Захтеви који се стављају пред наставнике су сваким даном све сложенији и обимнији а од наставника се очекују веће одговорности у раду, захтева се индивидуалније планирање наставе, диференцирање наставе за различите типове ученика, повећавају се захтеви за праћење, бележење и извештавање о напредовању ученика. Поред тога наставници су под перманентним надзором и критичким погледима надређених, стручних служби, родитеља, ученика и свих осталих укључених у образовни процес под притиском перманентног праћења, процењивања и вредновања рада наставника.

У динамичном друштву, пуном свакодневних промена, наставници су обавезни и да се стално усавршавају и додатно образују развијајући своје компетенције. Наставничка занимања су углавном лошије плаћена а ретке су државе које својим наставницима обезбеђују пристојан статус и адекватне зараде. Обзиром на ове изазове, наставници су често фрустрирани, разочарани и често без подршке. А млади наставници у сусрету са свим овим изазовима често напуштају своје школе а неретко и професију.

И док су, и поред свих побројаних проблема, наставници посвећени својим ученицима, посвећени свом

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

позиву и свом наставном предмету, ученици 21. века долазе у школу са веома различитим искуствима и очекивањима.

Пред наставницима ликовне културе постављени су јако високи захтеви а на њих делују и различите жеље. Настава ликовне културе је Захтеви наставе ликовне културе су данас јако високи. На наставу утичу многи фактори:

- Планови и програми представљају своје захтеве;
- Ученици са друге стране жеље, хтења, индивидуалне разлике и потребе;
- Жеље наставника, родитеља, средине;
- Могућности специјализоване учионице;
- Могућности и жеље школе у којој ученици и наставник раде.
- Посебан изазов је мешавина између строгих одређених планова и са друге стране креативним, експерименталним, слободни и спонтаним процесом наставе.

3 „NET GENERATION“

Данашњи ученици морају научити потребне вештине да функционише у све сложенијем, концептуалном и глобализованом друштву и економији 21. века. Ученици морају стећи „навике ума“ које ће им омогућити да развију вештине креативности, критичког мишљења и решавање проблема. Поред тога, они морају бити у стању да ефикасно комуницирају, сарађују са различитим људима, буду спремни да преузму иницијативу.

Констанце Кирхнер (Constanze Kirchner) сматра да школа - а тиме и настава уметности - треба да се прилагоди актуелним друштвеним и образовним потребама. Са сталним променама у нашем окружењу мења се данашње детињство, а не само навике. Врсте медија, различити друштвени услови, довели су до нових начина живота и измењених искуства из детињства. Данашњи ученици живе у времену које на њих делује снажно: са мало слободног времена, често емоционално занемарени, у брзом темпу живота, родитеља растрзаних у несигурним условима живота, судару различитих култура и различитим медијским утицајима, што све карактерише хетерогене услове живота данашњих ученика. Настава је под снажним утицајима компетенција и стандарда, са једне стране, и делима савременим визуелне уметности, делима различитих култура и свакодневним визуелним информацијама за које треба испунити техничке и визуелне захтеве, са друге стране. (Kirschner, 2013)

Дон Тапскот (Don Tapscott) сковао термин „N-Geners“ (*N-Geners - Net Generation*) да опише нове генерације ученика који одрастају у дигиталном свету. Окружени дигиталном медијском културом, они уче, раде, играју се, комуницирају, купују и стварају заједнице врло различите од својих родитеља. Ова генерација је радознала, самопоуздана, паметна, фокусирана, у стању да се прилагоди а има глобалну оријентацију. *N-Geners* одбијају да буду сведени на статус гледалаца. Телевизија, технологија уз коју су одрастали њихови родитељи је хијерархиска, неко негде одлучује шта ће се емитовати а корисник има избор хоће ли или неће то гледати. Гледаоци у овом случају немају стварну моћ осим промене канала. *N-Geners* су одрасли на Интернету, који дозвољава више слободе и интеракције. (Tapscott, 1998) Ученици у нашим школама данас су *дигитални староседеоци* и разликују се од ученика од пре десетак година, они одрастају уз дигиталне технологије а њихов матерњи језик је дигитални језик - глобални језик који течно говоре.

Комуникације у данашњем свету све више наглашавају повезаност мултимедије и уметности. За лични као и професионални успех, битно је да ученици науче да критички тумаче медијске поруке, да пренесу своје идеје кроз уметничке форме. Сви уметнички медији, како традиционални тако и савремени, нуде моћне могућности да негујемо вештине и да артикулишу људски израз. Способност ученика за креирање и изражавање кроз уметност је једна од главних особина за успех у 21. веку. Кључне компетенције које се наводе у документу *Мапа уметничких вештина за 21. век* (енг. 21st Century Skills Arts Map) које је израдила NAEA-у (енг. National Art Education Association) су:

- Критичко мишљење и решавање проблема, ученици треба да користе различите врсте расуђивања да решавају проблеме на уобичајен или иновативан начин.
- Комуникација, Ученици ће комуницирати у различитим контекстима кроз различите уметничке медије, укључујући технологије, знати да пренесу своје идеје и да се тумаче идеје других.
- Сарадња, Ученици треба да раде ефикасно у сарадничком окружењу, умети да поделе и прихвате одговорност, с поштовањем прихвате туђе идеје да би постигли заједнички циљ.
- Креативност, ученици морати да налазе инспирацију на разним изворима, знати да је процене, дођу до креативне идеје коју ће претвори у лично смислене продукте.

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

- Иновативност, ученици треба да истражују процесе, спроводе креативне идеје, користе традиционалне идеје да створе нове и постојеће радове визуелних и извођачких уметности.
- Информатичка писменост, ученици треба да процењују информације из различитих извора са разумевањем и креативно.
- Медијска писменост, ученици треба да анализирају и користе медије, да разумеју функционисање медија и информација и тумаче их.
- Информационо-комуникациона писменост, ученици треба да са разумевањем користе технологију ефикасно за истраживање, приступ, стварање и комуникацију
- Флексибилност и прилагодљивост, Ученици треба да буду флексибилни и прилагодљиви променама у различитим уметничким контекстима.
- Иницијатива, ученици треба да буду мотивисани да управљају својим циљевима знају да ефикасно користе време и да континуирано напредују.
- Посвећеност учењу као целоживотном процесу. Многи стручњаци сматрају да је 21 век, век учења, те будући чланови света треба свакодневно да се усавшавају.
- Социјалне и интеркултуралне вештине, ученици треба да раде продуктивно поштујући културне и друштвене разлике у различитим тимовима.
- Продуктивност и одговорност, ученици треба да знају да поставе циљеве, прихватате одговорност и усавшавају свој рад да задовоље високе стандарде.
- Лидерство и одговорност, ученици треба да користе уметност да инспиришу друге, знају да воде и оптимизују вештине чланова тима у решавању проблема које имају користи широј заједници. (NAEA, 2010)

Како је предходно изнесено, пред данашњим ученицима и њиховим наставницима је велики број задатака које требају савладати и усвојити различите компетенције за успешно функционисање у животу. На наставницима ликовне културе је велика одговорност да своје ученике припреме за живот у будућности.

4. НАСТАВА ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ ДАНАС

Ликовно образовање деце и младих људи је данас без сумње под јаким утицајем разумевања, коришћења и креирања визуелних порука и визуелних комуникација уопште. Ово резултира сталној растућој потреби за „визуелним вештинама“, визуелне компетенције иду далеко изван уметности, оне су потребне свакодневно. У том смислу, владање визуелним порукама је један неопходних елемената општег образовања, заправо то је постало једна од основних вештина поред читања, писања и рачунања. „Најуспешније школовање у визуелном мишљењу се може понудити у настави уметности.“ (Арнхајм, 1985: 242)

Елизабет Делакруз (Elizabeth Delacruz) износи да делом због ширења електронских медија, општи циљеви образовања наставника уметности променили су се у протеклих 20 година, од преокупације визуелном и естетском писменошћу до разумевања и стварања мултимедија и мултимодалне писмености (Delacruz, 2009)

Георг Пез (Georg Peez) у раду *Учење уметности данас - и сутра* (нем. *Kunstunterricht heute - und morgen auch*) наводи важности наставе ликовне културе данас, кроз бенефите која она доноси.

Сликовна компетенција: Визуелно постаје све значајније у нашој култури и свакодневном животу. У настави ликовне културе ученици уче да тумаче, разумеју и стварају визуелне поруке.

Медијска писменост: Употреба дигиталних медија, не може се ограничити само на техничке аспекте у рачунарству и информатици. Обликовање у дигиталним медијима је поље ликовне уметности (веб дизајн, дигитална фотографија...)

Уметност као образовна вредност: Разумети савремену уметност је тешко без претходног знања. Уметност нема само декоративну функцију већ са собом носи низ порука које ученици треба да разумеју.

Смисленост: Радови у настави ликовне културе настају коришћењем различитих медија на основу ученичких идеја. Рад са различитим материјалима чији се чулни квалитет свесно доживљава, осећа и искуси. Ученици полазе од идеје која се материјализује у неком од ликовних медија.

Сликовно мишљење: За когнитивни развој деце и младих неопходно је сликовно мишљење. Менталне слике омогућавају омогућавају превазилажење ограничености сензомоторног *овде и сада* функционисања. Менталне слике омогућавају деци да антиципирају догађаје који се понављају и да унапред планирају своје акције.

Орјентација на рад и продукт рада: Ликовни рад у настави ликовне културе је резултат коришћења различитих материјала и алата. Кроз наставу се уз помоћ практичних вештина ученичка долази до резултата

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

тако да је настава извођачки процес који је у склопу учења у настави. Сараднички односи: Често се у настави ликовне културе користи групни рад у којем се негују сарадничке особине. Индивидуалне способности су укључене у групни рад кроз интензивну комуникацију. (Peez, 2007).

5. НАСТАВНИК ЗА НОВО ДОБА

Наставници ликовне културе данас нису само одговорни за развој креативности ученика, познавање историје уметности и традиционалних ликовних техника већ и познавање нових технологија. Ови нови медији укључују и визуелно разумевање и споразумевање тако да их наставници требају укључити у своју наставу. Наставници пре укључивања информационо-комуникационе технологије у своју наставу треба да савладају елементарне компјутерске вештине, што значи да унапреде своје дигиталне компетенције. Ово омогућава ученицима да истражују широк спектар могућности учења и стварања са информационо-комуникационим технологијама уз помоћ својих наставника. (Heckles, 2012)

Кен Робинсон (Ken Robinson) сматра да наставници у настави ликовне културе имају задатке да: промовишу експериментисање и истраживање и спремност на грешку; Подстичу стваралачку мисао, ослобођене од непосредне критике; Подстичу изражавање личних идеја и осећања; Пренесу разумевање фаза у креативном раду и планирању времена; Развију свест код ученика и улози интуиције и естетских процеса; Охрабрују ученике да се играју са идејама и омогуће критичку евалуацију идеја. Циљ је да се омогући ученицима да буду ефикасни у руковању будућим проблемима и циљевима, да се продуби и прошири свест о себи и свету, и да се подстакне отвореност за нове идеје. (Robinson, 2011)

Настава ликовне културе и ученици данас захтевају већу персонализацију наставе, те наставници морају своју наставу што више усмерити према индивидуалним способностима, жељама и могућностима ученика. Нису сви ученици једнаки, па образовање која их сагледава као исте или сличне не даје добре резултате па је индивидуализација наставе добар пут за успешније учење и стварање. Индивидуализована настава повећава унутрашњу мотивацију, боље покреће ученике на стварање у ликовним уметностима. Ученици се разликују имају различите личности, циљеве и потребе а наставници нудећи персонализоване задатке и упутства у складу са могућностима и потребама повећавају шансе за квалитетније учење и стварање ликовних радова.

На основу радова различитих аутора можемо изнети кључне компетенције које наставник ликовне културе треба да има у 21. веку:

- Наставник треба да буде прилагодљив. да прилагоди наставни програм и услове за рад, да их користи на традиционалне али и на неконвенционалне и маштовите начине. Такође мора бити у стању да прилагоди своју наставу различитим узрастима, способностима, склоностима и жељама. Наставник 21. века треба да разуме и примени различите стилове учења, да буде у стању да прилагоди стил предавања, да буде инклузиван према различитим начинима учења и стварања у ликовним уметностима.
- Наставник треба да буде визионар, мора да види потенцијал информационо-комуникационих, веб и других савремених технологија, увиди предности и што сврсисходније користи у настави, учењу и подучавању а и за своје потребе.
- Сарадник и комуникатор, користећи информационо-комуникационе технологије мора бити у стању да их користи за сарадњу, размену искустава и идеја. Учење било када и било где, је фраза која се често чује и наставник треба да буде спреман користећи ИКТ да учи и да учи друге.
- Наставник треба да буде спреман да преузме ризик и да верује својим ученицима да преузму вођство. Да искористи знање ученика да уче једни друге, знања ученика које су стекли ван школе могу бити јако корисна у васпитно-образовном процесу. Пирамида учења показује да се знање најбоље усваја учећи друге. Када је ученицима омогућено да имају већи утицај на наставни процес, да доносе одлуке, активно контролишу своје учење повећава се мотивација и ефекти учења и стварања – а то је идеалан рецепт за боље исходе учења.
- Од наших ученика се очекује да разумеју неопходност учења кроз цео живот, наставници такође морају да уче нова знања и искуства. У областима која се тичу знања, технологија, вештина, информације су веома динамичне, оне се скоро свакодневно мењају и усложњавају. Целоживотно учење промовише учење ван традиционалног школовања и после обавезног образовања, учење које флексибилно, разноврсно и доступно у различитим временима и на различитим местима. Методика наставе ликовне културе се развија, и уз помоћ Интернета наставници могу пронаћи разноврсне текстове из ове области, комуницирају и размењују искустава са колегама из целог

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

света. Постоји велики број Веб портала који се баве методиком наставе ликовне културе и сличним питањима, од теоретских до практичарских ресурса којима наставници могу приступати. Поред ових на Интернету се могу наћи и научни чланци који се тичу методике наставе ликовне културе. Наставник 21. века је и ученик.

- Наставник треба да буде модел понашања које очекујемо од наших ученика. Толеранција и уважавање, прихватање, шири поглед од свог наставног подручја, глобална свест и људске врлине су само неке вредности у којима је наставник модел ученицима.

- Наставник поред свега наведеног и треба да буде вођа својим ученицима, он је тај који креира наставу, иницијатор активности, даје основу, он је тај који има највише искуства и знања које треба да пренесе ученицима.

ЗАКЉУЧАК

Настава 21. века носи са собом комплексан микс изазова и могућности. Изазови укључују и интензивну потрагу за одговорима који се тичу изградње вештина ученика 21. века. Наставници треба да оспособе данашње ученике за живот у динамичном у свету пуном брзих, темељних и трајних промена а и сами треба да искористе те изазове и своју наставу да прилагоде надлазећим променама.

И поред поплаве технологија не треба да технолошки напредак надвлада естетски сензибилитет, ученици треба да одрже и поштују своју људску природу у веома технологизованом свету. У том контексту наставници ликовне културе треба да припреме ученике за пун и продуктиван живот у *high-tech* окружењу да буду спремни да истражују непознато; да експериментишу идејама, креативно мисле и истражују; критички сагледавају визуелне поруке; буду спремни за комуникацију и сарадњу признајући успех или неуспех.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Арнхајм, Рудолф (1985): *Визуелно мишљење*. Београд, Универзитет уметности
превод: Војин Стојић
- [2] Delacruz, Elizabeth (2009): *Old world teaching meets the new digital cultural creatives*.
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1476-8070.2009.01620.x>
- [3] Kirschner, Constanze (2013): *Kunst - Didaktik für die Grundschule*
Berlin: Cornelsen Schulverlage
- [4] NAEA, National Art Education Association (2010): *21st Century Skills Map for the arts*.
http://www.arteducators.org/research/21st_Century_Skills_Arts_Map.pdf
- [5] Peez, Georg (2007): *Kunstunterricht heute - und morgen auch*.
<http://www.georgpeez.de/texte/schulmagazin.htm>
- [6] Robinson, Ken (2011): *Out of Our Minds: Learning to be Creative*.
Chichester: Capstone Publishing Ltd. (A Wiley Company), The Atrium, Southern Gate
- [7] Tapscott, Don (1998): *Growing up digital: The rise of the net generation*.
http://www.ncsu.edu/meridian/jan98/feat_6/digital.html
- [8] Heckles, J. Jane (2012): *ICT in the Art and Design Class, approaches to new technologies by Teachers and Artist-Teachers*.
<http://mklc.co.uk/wp-content/uploads/2012/03/Julia-Heckles-ICT-in-the-Art-and-Design-Class-Approaches-to-New-Technologies.pdf>